

Droompaleis van omstreden dandy: historici juichen om renovatie huis van 'eerste moderne Indonesische schilder'

Het huis van Raden Saleh in Jakarta, ca. 1862. Later wordt er een ziekenhuis in gevestigd.

Midden in megastad Jakarta krijgt het wonderbaarlijke landhuis van de befaamde schilder Raden Saleh een grondige renovatie. Wie was de kunstenaar eigenlijk? Een culturele held of een loopjongen van het koloniale bewind?

Dit artikel is geschreven door [Noël van Bommel](#)
is correspondent Zuidoost-Azië van de Volkskrant. Hij woont in Indonesië.
VOLKSKRANT 24 maart 2026, 15:28

De neoklassieke pilaren staan nog overeind, evenals de Moorse poorten en de neogotische raampartijen. Boven de bouwsteiger steekt een dakrand uit met middeleeuwse kantelen, pinakels en kruisbloemen. De wonderlijke woning van de Javaanse kunstschilder Raden Saleh (1811-1880), midden in de Indonesische hoofdstad Jakarta, is duidelijk geïnspireerd op Europese bouwstijlen. Niet gek, want Saleh mocht als eerste Indonesiër doorleren in Nederland en groeide daarna uit tot een gerespecteerd kunstenaar en een pan-Europese dandy.

Historici zijn opgetogen dat het eclectische landhuis van ‘de eerste moderne schilder van Indonesië’ eindelijk wordt gerenoveerd. Saleh is in eigen land omstreden: de een vindt hem een loopjongen van het koloniale bewind, de ander ziet in hem een onafhankelijkheidsstrijder avant la lettre. Maar zijn schildertalent staat buiten kijf. Weinig 19de-eeuwse schilders konden het brute gedrag van leeuwen en tijgers zo goed vastleggen in olieverf, evenals romantische landschappen met regenwoud en vulkanen. Salehs levensgrote doeken hangen in nationale musea of worden voor miljoenen euro’s afgehamerd op veilingen. Tegelijkertijd was zijn afbrokkelende paleis eerder een last dan een lust.

Renovatie van het Raden Saleh-huis. Bron Hendra Eka

‘De meeste balken zijn nog in orde’, verzekert de jonge ingenieur Angeline Basuki, die sinds november met circa vijftig werklieden op de bouwplaats werkt. Ze wijst naar een houten geraamte dat het dak en de vloer van de eerste verdieping draagt. ‘Zulke massieve stukken teak zijn niet eens meer te vinden.’ Scheuren en omvangrijke vochtplekken in de muren baren Basuki geen zorgen. ‘Dit gebouw is weliswaar 165 jaar oud, maar de structuur is nog goed.’ Wel moeten volgens haar alle muren met metaalgaas worden verstrekt om aan moderne richtlijnen tegen aardbevingschade te kunnen voldoen. De balken krijgen een brandvertragende coating.

Bouwkundig ingenieur Angeline Basuki: ‘Het is meer een ontvangstruimte dan een thuis.’ Bron Hendra Eka

Op kosten van zijn eerste vrouw, Constancia von Mansfeldt (1826-1904), een rijke weduwe van Duitse afkomst, bouwde schilder Saleh rond 1860 het grootste particuliere woonhuis van het land. Zij financierde ook zijn hobby om wilde dieren te houden, die later uitgroeide tot de dierentuin van Jakarta. Het gebouw is duidelijk bedoeld om te imponeren. Wie destijds op bezoek kwam, zo blijkt uit een rondgang over de bouwplaats, stapte overdekt uit zijn koets en belandde via een colonnade van Belgisch natuursteen in een hoge centrale hal. Kloeke deuren beneden en in een galerij op de eerste verdieping gaven toegang tot werk- en slaapkamers. Wassen en koken gebeurde buiten. Basuki: ‘Het is meer een ontvangstruimte dan een thuis.’

Restauratie-architect Arya Abieta: ‘De daken zijn eigenlijk ongeschikt voor de tropen.’ Bron Hendra Eka

Aan alles is te merken, concludeert restauratie-architect Arya Abieta, dat Saleh zich heeft laten inspireren door de Europese kastelen waar hij ooit een graag geziene gast was. Hij wijst op een maquette van het huis. ‘Kijk, zulke daken zijn daar normaal, maar ongeschikt voor de tropen. De goten kunnen de regentijd niet aan.’ Ook de buitengalerij op de eerste verdieping, die ooit een fraai uitzicht bood op het parkachtige landgoed, verandert dan in een badkuip. Multitalent Saleh (schilder, archeoloog, botanicus en vloeiend in Javaans, Nederlands, Duits en Frans) had volgens Abieta minder verstand van architectuur. ‘We verwijderen de grote overkapping die later is aangebracht en lossen het waterprobleem op door metalen platen onder de balkons te plaatsen.’

Nog steeds geen held

Eind dit jaar, zo is de bedoeling, ziet het huis er weer net zo uit als op [een zwart-witfoto uit 1862](#), mogelijk compleet met zachtroze gevel. Je moet dan wel de omliggende flats en overvolle wegen even wegdenken. Volgens historici overstijgt het Raden Saleh-huis de kunstgeschiedenis; de levensloop van Saleh zegt ook veel over de koloniale en postkoloniale verhoudingen in Indonesië. De getalenteerde telg uit een aristocratische familie die zich mag ontwikkelen in Europa, die zich daar kan meten met de beste romantische schilders; die de eerste Indonesische vrijmetselaar wordt en een graag geziene gast in de culturele salons van de high society. Maar eenmaal terug in Nederlands-Indië wordt de gevierde schilder weer op zijn plaats gezet. Bijna een eeuw later schoof de eerste Indonesische president Soekarno, verwoed op zoek naar nationale helden, Saleh naar voren, maar dat stuitte toen – en nog steeds – op bezwaar.

De renovatie moet eind 2026 klaar zijn. Bron Hendra Eka

Raden Saleh Sjarif Boestaman was namelijk nogal dik met het koloniale bewind. Als kind maakte hij al indruk met zijn schetsen en zodoende nam de Belgische landschapsschilder Antoine Payen (1792-1853) hem mee op zijn dienstreizen. Saleh krijgt Nederlands onderwijs, tekenles en allerlei baantjes van het koloniale bestuur. Vanaf zijn 18de volgt hij op kosten van het ministerie van Koloniën schilderles in Nederland. De bedoeling was voor twee jaar, maar Saleh weet zijn verblijf te rekken tot 23 jaar. Op kosten van de staat of als gast van aristocratische mecenasen, onder wie de hertog van Saksen-Coburg en Gotha.

Portret van Raden Saleh met exotisch kostuum en tulband, ca. 1870. Bron Publiek Domein

Niemand paste beter, zo lijkt het, in het dweperige tijdperk van de romantiek en het oriëntalisme, waarin westerlingen de mysterieuze cultuur van het Oosten verheerlijkten. Saleh stelde zichzelf (ten onrechte) voor als Javaanse prins en verruilde op feestjes zijn Europese kledij voor een exotisch kostuum met tulband en

dolk. Veel aristocraten bestelden hun portret bij de exotische schilder, die in deze periode ook zijn befaamde doeken schildert met wilde dieren. Uit correspondentie blijkt dat Saleh op voet van gelijkheid verkeerde met witte Europeanen en onder meer samenwoonde met een Nederlandse vrouw.

Gemengd huwelijk

Als de populaire prins in 1851 terugkeert naar Java, wordt hij echter met argwaan bejegend door zowel het koloniale bewind als de Javaanse regenten. Hij wordt onbezoldigd conservator van de koloniale schilderijencollectie en verdient zijn geld als portretschilder. Over het culturele leven in de kolonie verzucht hij (in het Frans): 'Koffie en suiker, suiker en koffie; dat is het enige waar men hier over praat. Een trieste omgeving voor een kunstenaar.' Zijn gemengde huwelijk met de weduwe Von Mansfeldt wordt niet geaccepteerd binnen de racistische koloniale samenleving. Een sociaal isolement en een [boycot van haar landerijen](#), batikwerkplaatsen en edelsmederijen zet volgens historici hun huwelijk onder druk. Rond 1861 scheiden ze alweer, hun droomhuis is nog niet eens af.

'De arrestatie van Diponegoro door luitenant-generaal De Kock' (ca. 1830) door Nicolaas Pieneman. Bron Imageselect

'De gevangenneming van prins Diponegoro' (1857) door Raden Saleh.

Bron Imageselect

In Batavia schildert Saleh zijn beroemdste werk: *De gevangenneming van prins Diponegoro*. Dat historische moment uit 1830, waarop verzetsleider Diponegoro wordt gearresteerd door Nederlandse militairen, was eerder geschilderd door de Nederlander Nicolaas Pieneman (en hangt in het Rijksmuseum). Saleh schildert een alternatieve versie waarbij Diponegoro wél op dezelfde hoogte staat afgebeeld als de koloniale generaal, de Nederlanders monsterlijke waterhoofden hebben en de driekleur ontbreekt. Duidelijke kritiek, stellen kunsthistorici, op het koloniale bewind, dat Indonesiërs als minderwaardig beschouwt. Het is verleidelijk te denken dat Saleh misschien wel daarom het grootste huis van het land liet bouwen.

Bijna failliet

'Ik vrees dat ze daar nooit gelukkig zijn geweest', mailt de Indonesische kunsthistoricus Amir Sidharta. Hij is blij met de renovatie en hoopt dat het werk en leven van de schilder zo meer bekendheid krijgt in eigen land. 'Raden Saleh was een culturele held die te vroeg werd geboren. Hij moest de privileges van de kolonisator wel accepteren, anders had hij zich nooit kunnen ontwikkelen tot erkend kunstenaar en wereldburger.' Zijn internationale erkenning, stelt Sidharta, gaf Indonesische kunstenaars na hem ook zelfvertrouwen. 'De grote vraag is nu wat voor bestemming het huis krijgt.'

Dominee Ghomar Gultom: ‘Helaas hebben we geen geld voor de schilderijen.’

Bron Hendra Eka

Daar gaat de protestantse kerk over, die het landgoed in 1898 kocht met geld van koningin Emma. Sindsdien is het huis onderdeel van een [ziekenhuiscomplex](#), eerst als ziekenzaal, later als vergaderruimte. ‘Drie jaar geleden ging deze locatie bijna failliet’, zegt de 67-jarige dominee Ghomar Gultom met enige gêne. Hij wijst op een plattegrond in een zaaltje naast de bouwplaats. ‘De kerk bezit hier 5,5 hectare. Aan deze kant bouwt een investeerder een hoog, modern ziekenhuis op 1 hectare. De rest van het terrein is bedoeld voor een opleiding voor verpleegkundigen, een hospice, een kapel, een crematorium en veel groen.’ In het midden staat het huis van Saleh dat voor 2,4 miljoen euro door de kerk wordt gerenoveerd.

Wilde jaren

‘Helaas hebben we geen geld over om zijn schilderijen op te hangen’, grapt de dominee. Na het installeren van een klimaat- en brandinstallatie, rolstoelvriendelijke hellingen en een lift is het gebouw te huur voor evenementen. Herdenkingsdiensten liggen dan voor de hand, stelt Gultom, maar ook presentaties en concerten. ‘Niet te luid, ik denk meer aan kamermuziek. Dit moet een rustige, groene plek worden. Dat is zeldzaam in Jakarta.’

Hoe verging het Raden Saleh na de voltooiing van zijn droomhuis? Uit brieven en reisverslagen van tijdgenoten blijkt dat de schilder ongeveer zes jaar in zijn huis in aanbouw heeft gewoond. Als hij in 1867 hertrouwt met Raden Ayu Danudirdja, een dochter van de sultan van Yogyakarta, zet zijn eerste vrouw het huis meteen te koop. Saleh verhuist met zijn jonge bruid naar Bogor, vijftig kilometer verderop, en mag in 1875 van het koloniaal bestuur nog een keer naar Europa. Daar dineert het stel onder meer met koningin Sophie in Den Haag. In 1880 overlijdt Saleh op 69-jarige leeftijd. Kinderloos, want Saleh leed waarschijnlijk aan syfilis, [vermoeden deskundigen](#), opgelopen tijdens zijn wilde jaren als dandy.